

УДК 347.51

**Юлія Петрівна Ніколенко,
Кристина Геннадіївна Дікевич,**

*студентки факультету № 6**Харківського національного університету внутрішніх справ*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АКЦІОНЕРІВ ЗА ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ТОВАРИСТВА

Закон України «Про акціонерні товариства» передбачає єдину підставу застосування відповідальності до акціонерів – акціонери, які не повністю оплатили акції, у випадках, встановлених статутом товариства, відповідають за зобов'язаннями товариства в межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій (п. 2 ч. 2 ст. 3) [1]. Але чи може в даному випадку йтися про відповідальність? Відповідно до корпоративного законодавства акціонери мають виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі пов'язані з майновою участю (ст. 29 Закону України «Про акціонерні товариства»). Але в законодавстві чітко не конкретизується відповідальність акціонерів за невиконання або неналежне виконання відповідного обов'язку. Тому необхідно звернути увагу на те, чи повинні акціонери нести таку відповідальність, та чи існує у них взагалі такий обов'язок.

Залишається незрозумілим, чи можуть акціонери відповідати за зобов'язаннями товариства перед кредиторами або вони несуть відповідальність лише перед товариством, та який – солідарний чи субсидіарний характер матиме ця відповідальність, оскільки відповідно до цивільного законодавства, якщо відповідальність спільно несуть кілька осіб, вона носить солідарний (ст. 1190 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)) [2] або субсидіарний (ст. 619 ЦК України) характер.

Право товариства на отримання вкладів від учасників характеризується складною структурою, в якій можна виділити: 1) право вимагати внесення вкладів до статутного капіталу при заснуванні товариства; 2) право вимагати внесення вкладів при збільшенні розміру статутного капіталу товариства; 3) право вимагати внесення вкладів у майно товариства (це стосується товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю) [3, с. 27]. І. В. Спасибо-Фатєєва виключає можливість притягнення до відповідальності акціонерів за зобов'язаннями акціонерного товариства, оскільки акціонер має власне зобов'язання з оплати вартості акцій, завдяки чому він вважається зобов'язаною особою перед товариством, а не його кредиторами [4, с. 14]. В. Д. Примак визначає субсидіарну відповідальність учасників юридичних осіб приватного права у межах несплаченої частини їх вкладу до майна (статутного капіталу, інших майнових фондів) юридичної особи як особливий спосіб захисту прав та інтересів її кредиторів, який реалізується через примусове виконання в натурі майнового обов'язку учасника перед юридичною особою – боржником [5, с. 5].

Є. П. Губін зауважує про можливість застосування солідарної відповідальності до акціонерів за зобов'язаннями товариства на підставі обов'язку акціонерів повністю сплачувати вартість придбаних ними акцій, при цьому така відповідальність розглядається автором як відповідальність акціонерів за власними зобов'язаннями перед кредиторами, котрі можуть звернутися безпосередньо до акціонерів із вимогою, але лише в частині неоплаченої акціонерами вартості акцій, мотивуючи це тим, що при солідарній відповідальності боржників кредитор може вимагати виконання зобов'язання від всіх боржників разом або від кожного з них окремо [6, с. 158–159]. На думку О. Воловик, обмежену

відповідальність акціонерів за зобов'язаннями товариства в ретроспективному аспекті взагалі не можна вважати проявом юридичної відповідальності. Авторка наголошує на тому, що підставою застосування відповідальності має бути правопорушення з боку особи, яка притягається до такої відповідальності, а обов'язок акціонера відповідати у межах вартості належних акцій (втрати внаслідок знецінювання акцій чи доплати їх ціни до повного розміру) не є санкцією за правопорушення з боку акціонера, у тому числі навіть коли акції були ним невчасно сплачені [7, с. 98].

На нашу думку, у даному випадку акціонер не може відповідати за зобов'язаннями товариства, оскільки, по-перше, однією з основних ознак юридичної особи є самостійна майнова відповідальність (ч. 1 ст. 96 ЦК України). У ч. 3 ст. 96 ЦК України закріплено, що учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за її зобов'язаннями, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом. По-друге, виникає питання, як акціонери можуть відповідати за зобов'язаннями товариства перед кредиторами, якщо вони не є суб'єктами правовідносин, що виникають між товариством та кредиторами. Цим припускається змішання понять відповідальності та ризику, оскільки акціонери в цьому разі насправді не притягуються до відповідальності за боргами товариства, а несуть ризик знецінення належних їм акцій і відповідають лише перед товариством. По-третє, при створенні акціонерного товариства засновники як майбутні акціонери повинні оплатити повну вартість придбаних акцій до державної реєстрації товариства (ч. 3 ст. 11 Закону України «Про акціонерні товариства»). До моменту затвердження результатів розміщення акцій органом емітента, уповноваженим приймати таке рішення, розміщені акції мають бути повністю оплачені (ч. 2 ст. 23 Закону України «Про акціонерні товариства»). Тобто акціонерами можуть визнаватися лише особи, що повністю оплатили придбані ними акції та включені до реєстру акціонерів товариства, оскільки відповідно до зазначених норм Закону акції мають оплачуватися засновниками або особами, що мають намір стати акціонерами одразу і повністю при їх придбанні.

Отже, враховуючи вище викладене, можна дійти висновку, що засновники та підписчики, які мають намір стати акціонерами товариства та які не повністю оплатили вартість придбаних ними акцій, не можуть відповідати за зобов'язаннями товариства перед кредиторами, а несуть відповідальність перед товариством за невиконання або неналежне виконання умов договору купівлі-продажу.

Список бібліографічних посилань:

1. Про акціонерні товариства: закон України від 17.09.2008 № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50–51. Ст. 384.
2. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
3. Лаптев В. В. Акционерное право: учеб. пособие. М.: Инфра-М, 1999. 254 с.
4. Спасибо-Фатеева И. В. Цивільно-правові проблеми акціонерних правовідносин: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2000. 34 с.
5. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2005. 22 с.
6. Управление и корпоративный контроль в акционерном обществе: практ. пособие/под ред. Е. П. Губина. М.: Юристь. 1999. 248 с.
7. Воловик О. Межі відповідальності акціонерів: проблеми і перспективи правового регулювання. *Юридична Україна*. 2010. № 1. С. 97–101.

Одержано 05.05.2017